

LOI

ISSN 0783-3660

Julkaisija / Utgivare / Publisher
Suomen Arkkitehtiliitto
Finlands Arkitektförbund

Aikakauslehtien Liiton jäsen

Osoite / Adress / Address
Yrjönkatu 11 A,
00120 Helsinki
Georgsgatan 11 A,
00120 Helsingfors

Puh. / Tel. Telefax
90-640 801 604 479

Päätoimittaja / Chefredaktör/
Editor-in-Chief
Pentti Kareoja

Toimitussihteeri / Redaktions-
sekreterare / Assistant editor
Kaija Ravanti, Aulikki Korhonen

Taitto / Lay-out
Pia Ilonen, Matti Knaapi

Toimitusneuvosto / Redaktionsråd /
Editorial board
Kaarina Löfström, puh. joht. / ordf. /
chairman, Jorma Hautala,
Mikko Heikkinen, Seppo Huttu-Hiltunen,
Riitta Nikula, Pekka Pakkala,
Timo Valjakka

Ilmoitukset / Annonser / Advertisements
Anja Sarmiola

Toimisto / Expedition / Office
Ilpo Nevalainen

Kirjapaino / Tryckeri / Printers
Forssan Kirjapaino Oy

Värierottelu / Färgseparation /
Colour separation
Forssan Kustannus Oy

English translation
The English Centre, Lars Tollet

Tilauhinna / Prenumerationspris /
Subscription rate
Suomessa ja Pohjoismaissa 435:- / vsk,
ulkomailla 570:- / vsk
I Finland och nordiska länderna
435:- / årg,
i utlandet 570:- / årg
In Finland and the northern
countries 435 FIM a year, 570 FIM a
year abroad.

Irtonumero / Lösnummer / Single copy
67:- (sis. lvv.)

Arkkitehtuurikilpailuja /
Architectural Competitions in Finland
Toimitus / Editor:
Tiina Heloma-Leinonen

10		Areena
15		Pääkirjoitus / Ledare / Leader
16	Pirkko-Liisa Louhenjoki, arkkitehti	Steven Holl lähikuvassa / Steven Holl i närbild / Close-up on Steven Holl
24	Steven Holl, arkkitehti	Chiasma – ajatuksia suunnitelmasta / Chiasma – Tankar om planen / Chiasma – Notes on design
32	Kari Jormakka, arkkitehti, apul.professori	Daniel Libeskind Berliinissä / Daniel Libeskind i Berlin / Daniel Libeskind in Berlin
42	Pentti Kareoja, arkkitehti, päätoimittaja	Keskustelu Michel Kaganin kanssa / Diskussion med Michel Kagan / Discussion with Michel Kagan
54	Mauri Pasanen, tutkija, Pariisi	Maailman modernin teatteri Helsinkiin! / Världens modernaste teater till Helsingfors! / The world's most modern theatre in Helsinki!
62	Olli Immonen, fil.lis.	Nainen parempaa maailmaa rakentamassa / En kvinna bygger en bättre värld / A woman builds a better world
64	Anu Mannonen, FK	Edithin talot / Ediths hus / Ediths houses
66	Reijo Jallinoja, arkkitehti, professori	Pittoreski, villinkaunis arkkitehtuuri / Pittoresk, vildskön arkitektur / Picturesque or savagely beautiful architecture
68	Christer Bengs, arkkitehti, tekn. tri	Social segregation / Social segregation
72		Helsinki - Tampere - visions
76		Koulut / Skolar / Schools
78		Kirjat / Böcker / Books
80		Lähetetyt / Insänt / Letters

Muut kirjoittajat/Övriga skribenter/Other contributors:

Antti Ahlava, Amanda Eskola, Harri Hautajärvi, Iris Helkama, Aitti Kuusamo, Jorma Mänty, Kai Nyman, Jaakko Puokka, Vesa Peltonen

Tämän numeron mukana seuraa irtoliitteenä
Arkkitehtuurikilpailuja 4. / This issue includes
separate enclosure 'Architectural Competitions in
Finland' 4.

Toimitukselle pyytämättä lähelettyä
aineistoa ei palauteta. /
Material sent in on the writer's own
initiative will not be returned.

KESKUSTELU MICHEL KAGANIN KANSSA

PENTTI KAREOJA

JEAN MARIE MONTIERS

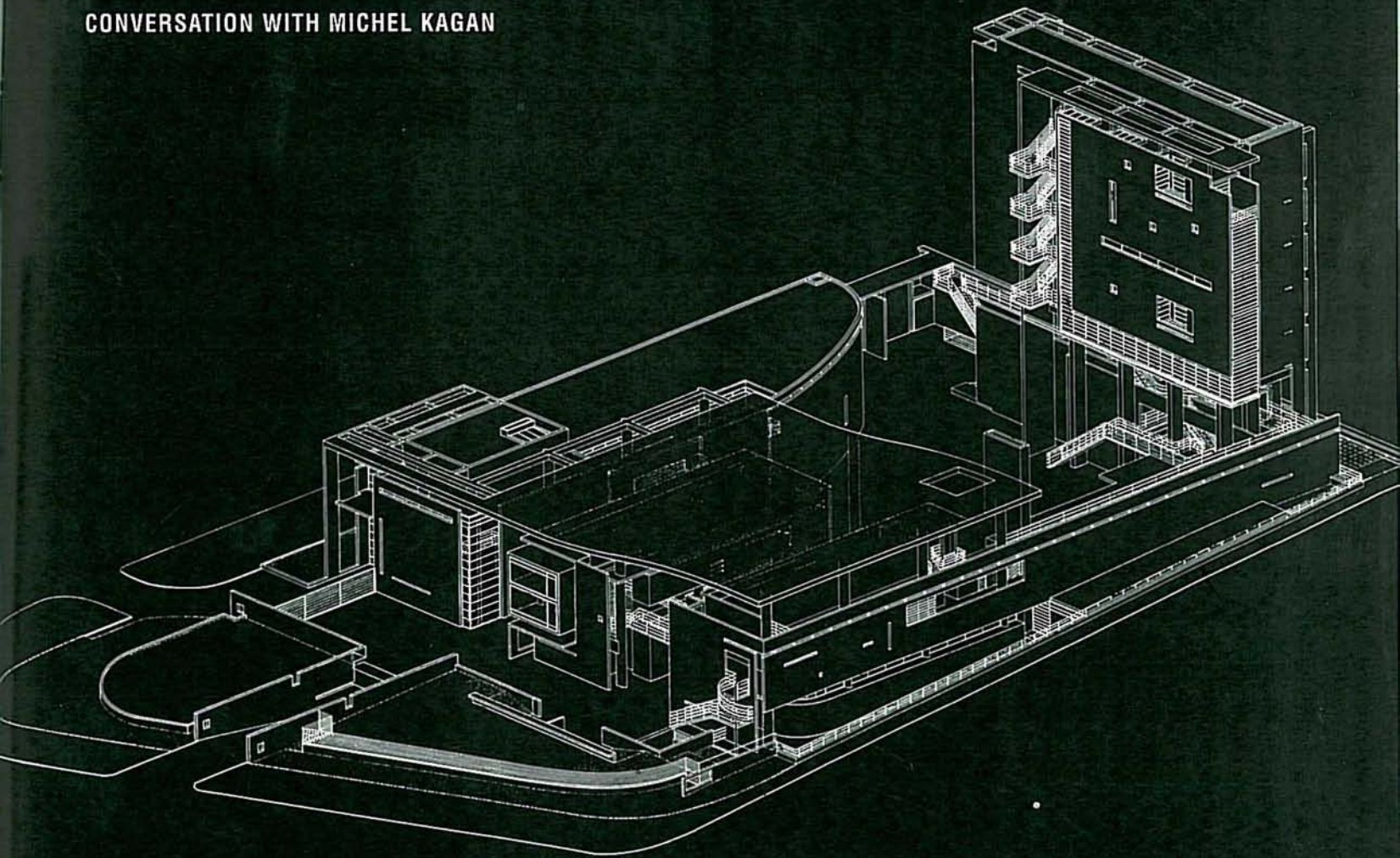
1

Michel Kagan on Ranskan arkkitehtuurin nuoren keskipolven valovoimaisimpia nimiä. Läpimurto yleiseen tietoisuuteen tapahtui 90-luvun alussa lähinnä kahden Pariisiin toteutetun kohteen perusteella: Pariisin kaupungin puisto-ösaaston hallinto- ja varastokeskus Seinen varrella sekä sosiaalisen asuntotuotantoprojektin, ZAC:in piiriin kuuluvan ateljeetalon arkkitehtuuri todistavat, että modernismin perinne elää ja uudistuu elinvoimaisena muiden lähestymistapojen rinnalla Ranskan pluralistisessa arkkitehtuuri-ilmastossa.

Pentti Kareoja haastatteli Michel Kagania Pariisissa.

PENTTI KAREOJA: Kertoisitko aluksi hieman taustastasi; sinähän valmistuit 1979 Pariisissa Bellevillen arkkitehtikoulusta, jota edelleen monet pitävät Ranskan parhaana. Millainen oli ilmapiiri tuolloin?

MICHEL KAGAN: Henri Cirianin vaikutus koulun ilmapiiriin oli ratkaiseva kuten on vieläkin. Mielestäni on hyvä, että etenkin koulutuksen alussa on vahvoja "isähahmoja", joihin voi tukeutua, ajan mittaan omat pyrkimykset hahmottuvat. Aivan alussa esikuvien merkitys on ennen kaikkea arvojen määrittelyssä. Olin myös hetken aikaa töissä Cirianin toimistossa 70-luvun lopulla.

2

Michel Kagan is one of the luminaries among younger middle-generation architects in France. His breakthrough into public notice came in the early '90s, primarily as a result of two projects in Paris. His administrative and warehouse complex for the Paris department of parks on the River Seine and his studio building (part of the social housing development programme, ZAC) are proof that the tradition of Modernism is alive and well amidst the pluralism of French architecture. Pentti Kareoja interviewed Michel Kagan in Paris.

3

JEAN MARIE MONTHERS

4

1 Pariisin kaupungin puisto-osaston hallinto- ja varastokeskus.
(Cite Technique et Administrative de la Ville Paris/ Direction de la Voirie et Direction des Parcs, Jardins et Espaces Verts. Quai d'Ivry, 75013 Paris).
Näkymä sisäpihalla.

- The Paris Park Department administration and storage center. View from the inner court.
- 2** Aksonometria.
• Axonometric drawing.

- 3** Näkymä puistosta.
• View from the park.
- 4** Ilvalaistus.
• Night illumination.

5 Pariisin kaupungin puisto-osaston hallinto- ja varastokeskus.
Yleisnäkymä valtatieltä.
• The Paris Park Department administration and storage center.
General view from the highway.

6 Julkisivu
• Facade.
7,8 Sisätiloja
• Interiors.

JEAN MARIE MONTHIERS

5

PK: Pian valmistumisesi jälkeen muutit New Yorkiin, miksi?

MK: Sain Ranskan valtion myöntämän Villa Medici-stipendin, joka mahdollisti oleskelun itse valitsemassani kohteessa. Valitsin New Yorkin. Sen kaupunkirakenteelliset parametrit suhteessa eurooppalaiseen kiinnostivat minua: ei perinteistä katutilaa, vaan rakennusten julkisivut ovat hahmotettavissa kaikilta neljältä sivultaan. Oleskeluun sisältyi myös työskentely assistenttina Columbian yliopistossa Kenneth Framptonin johdolla. Kokosimme yhdessä kirjan New Movements in Modern Architecture. Tämä oli ajatteluni kannalta äärimmäisen hedelmällistä aikaa. Muutoin olin koulussa aika yksinäinen lintu: elettiin voimakasta postmodernismin aikaa, itse olin enemmän kiinnostunut esimerkiksi sosiaalisen ohjelman toteuttamisesta asuntotuotannossa. Roolini oli tarjota vaihtoehto.

PK: Opetit myös Quebecin ja Syracusen yliopistoissa, muutettuasi takaisin

Pariisiin olet sieltä käsin toiminut Geneven yliopiston arkkitehtiosaston professorina. Miten vertaisit eurooppalaista arkkitehtuurikoulutusta amerikkalaiseen?

MK: Ulkoiset resurssit Yhdysvalloissa ovat huomattavasti suuremmat, esimerkiksi Avery Fisher-kirjasto on valtava aarre-arkku. Väittäisin kokemukseni perusteella, että Yhdysvalloissa opiskelun motivaatio on suurempi kuin Euroopassa. Mutta kaikkialla pätee yksi totuus: hyvä arkkitehtuurikoulu tarvitsee hyvien resurssien ja hyvien opettajien lisäksi myös hyviä opiskelijoita.

PK: Mikä on arkkitehtuurin tila tällä hetkellä?

MK: Arkkitehtuuri on itsenäinen alue, jolla on omat sisäiset lainalaisuutensa. Tällä hetkellä tuntuu siltä, että arkkitehtuuria on käsitteellistetty liikaa. Aina viitataan arkkitehtuurin ulkopuolelle kuten kuvataiteisiin ja filosofiaan, ja ha-

OLIVIER WOGENSKY

6

PENTTI KAREOJA: Could you first tell us a little about your background. You graduated from the Belleville school of architecture in Paris, which many still consider the best in France. What was the atmosphere like in your time?

MICHEL KAGAN: Henri Ciriani had a profound influence on the atmosphere of the school, and still does today. I think you need such "father figures" when you first start studying, until your own ideas have time to take shape. In the early stages paragons have a particularly important role to play when values are being defined. Towards the end of the '70s, I also worked for a while in Ciriani's office.

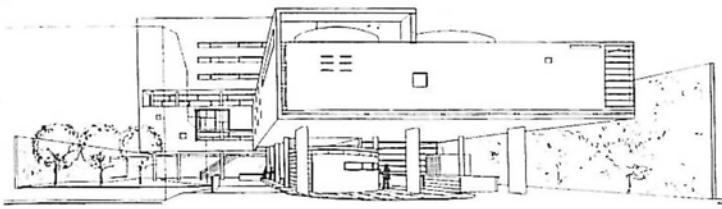
PK: Soon after graduating, you moved to New York. Why?

MK: I received the Villa Medici scholarship from the French Government, which gave me the opportunity to choose where I wanted to be. So I chose New York. Its structural parameters interested me as opposed to those in Europe: there was no conventional streetscape – instead the four facades were visible from all sides. My stay also involved working as an assistant at the University of Columbia under Kenneth Frampton, with whom I put together a book called 'New Movements in Modern Architecture'. Intellectually, this was an extremely fruitful

7, 8

9

etaan sieltä auktoriteetteja ja selitysmalleja tai laatukriteerejä. Ei luoteta arkkitehtuurin itseisarvoon sellaisenaan. Esimerkiksi Wim Wenders on loistava elokuvantekijä, mutta ei arkkitehti. Miksi muun muassa hänet haetaan jatkuvasti kertomaan asiantuntijana arkkitehtuurin ongelmista. Arkkitehtien pitäisi palauttaa luottamus itseensä.

PK: Mikä on kontekstin merkitys?

MK: Arkkitehtuuri rakentaa aina sisäisen maailmansa. Motiivit syntyvät tilaohjelmasta, ilmansuunnista ja paikasta, mutta luovassa suunnittelutilanteessa kaikki nähty ja koettu vaikuttaa ratkaisuun. Usein unohdetaan, että arkkitehtuuri voi myös parantaa vallitsevaa tilannetta.

PK: Koetko suunnittelevasi samaa taloa aina uudelleen ja uudelleen?

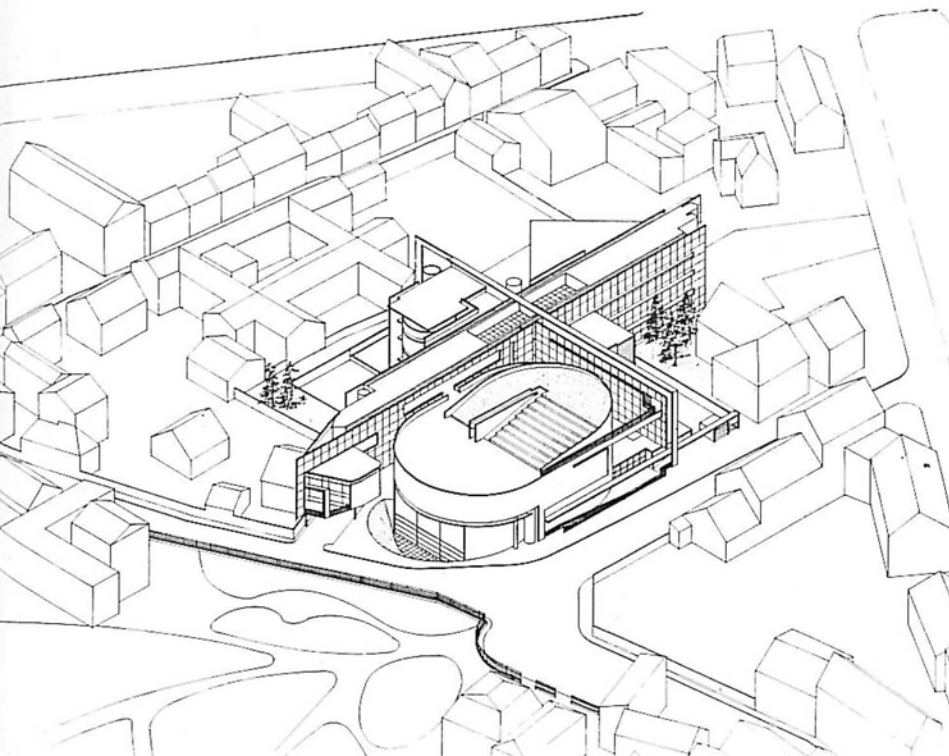
MK: Tietyt teemat varmasti toistuvat kuten tapa käsitellä valoa. Kuitenkin arkkitehdin on tehtävä kulloisenkin tilanteen edellyttämät ratkaisut tiettyyn pisteeseen, eikä jäätävä liian universaalille tasolle. Ateljee-talon kohdalla arkkitehtuurin peruskonsepti syntyi paikan ja ohjelman yhteisvaatimuksesta: synnyttämällä voimakkaan viivan suhteessa vapaaseen puistomaisemaan ja takamalla ateljeisiin pohjoisvalon, ratkaisin mielestäni sekä toiminnalliset että maisemalliset ongelmat yhtä aikaa. Tästä tuli rakennuksen kokoava teema.

PK: Arkkitehtuurisi on varsin runsasta verrattuna tällä hetkellä vallitsevaan tendenssiin. Yleinen suuntaus on mielestäni pikemminkin kohti hiljaisuuden arkkitehtuuria. Miten kommentoisit tätä?

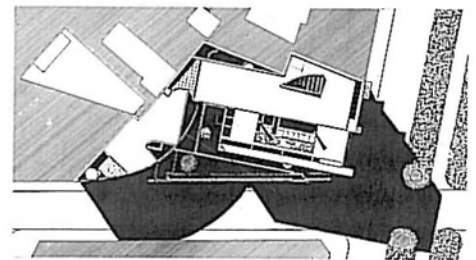
MK: Minimalismin ongelma ja vaara on siinä, että siitä tulee liian yksinkertaista: sisältö jääkin tyhjäksi, arkkitehtuuri ei sanokaan enää mitään. Tämä on minun tapani, arvostan toki esimerkiksi Andon arkkitehtuuria.

9 Hallintorakennus
Marseillesiin. Ranskan valtio-
varainministeriön tiedotus-
osaston suunnittelukilpailu
1989.
• Administration building
for Marseilles. A competition
for the publicity department of
the French Ministry of
Finance 1989.

10, 11, 12 Luonnoksia
• Sketches.

10

11, 12

period. Otherwise, I felt a bit of a loner at my school: it was the height of Post-Modernism, while I myself was more interested in, say, carrying out a social programme in housing production. My role was to provide an alternative.

PK: You also taught at the universities of Quebec and Syracuse. Since returning to Paris you have also held a professorship in architecture at Geneva. How

would you compare architectural training in Europe and America?

MK: America has much better material resources - for example, the Avery Fisher library is a tremendous treasure trove. In my experience, I would say that the motivation to study is higher in the States than in Europe. But the same truth is valid on both continents: in addition to resources and good

teachers, a good school of architecture needs good students.

PK: What is the present state of architecture?
MK: Architecture is an independent entity, with laws of its own. At present, I feel that architecture has been the object of too much conceptualization. References are constantly being made to the visual arts, philosophy, etc., that is, to disciplines outside

13, 14 Pariisin kaupungin puisto-osaston hallinto- ja varastokeskus.
Julkisivu ja sisäpihanäkymä.
• The Paris Park Department administration and storage center. General view from the highway.

PK: Ateljeetalon kohdalla hämmästyttää halpa toteutushinta, joka vastaa normaalin sosiaalisen asuntotuotannon hintatasoa Pariisissa. Kuinka tämä oli mahdollista?

MK: Se ei ollut helppoa. Rakennus on toteutettu perinteisesti elementti- ja paikallarakentamisen yhdistämisellä. Ratkaiseva säästö syntyi jättämällä ateljeiden viimeistely kesken, taiteilijoiden itsensä jatkettavaksi. Näin niihin saatiin samalla yksilöllisyyttä.

PK: Mikä on suhteesi tekniikkaan, ja miten se näkyy omissa töissäsi?

MK: Omissa töissäni rakenne, joka on yleensä betonia, on samalla tilan rakenne; mielestäni tila ja rakenne liittyvät ratkaisevasti yhteen. Rakenteen käsite voidaan jakaa puhtaasti tekniseen ja tektoniseen osaan. Pidän betonista,

koska materiaalina se on läsnä ja lisäksi helposti muovailtavaa. Se on samanaikaisesti abstraktia ja äärimmäisen konkreettista. Materiaaleja, kuten alumiinia tai puuta, ei tarvitse manipuloida tai abstrahoida tai muuntaa toiselle kielelle niin kuin betonia. Betonin avulla voimme eniten "vapautua maasta", toisin sanoen se on vähiten sidoksissa maan painovoimaan. Lisäksi koen, että betoni kytkeytyy erityisesti horisontaaliseen rakentamiseen, kun taas teräs kytkeytyy paremminkin vertikaaliin. Keskeisin materiaali arkkitehtuurissa on kuitenkin valo. Se ei maksa mitään ja se on nimenomaan tilan rakennusaine.

PK: Toisaalta muistan sinun keskusteluissamme maininneen, että geometria on sinulle tärkein arkkitehtuurin teema. Mikä on geometrian ja arkkitehtuurin suhde?

MK: Minulle geometria on itse asiassa varsin konkreettinen asia. Erityisesti

13, 14

the world of architecture, in an effort to find authorities, explanations or quality criteria. Not enough trust is put in architecture itself. For example, Wim Wenders is a brilliant film maker, not an architect. Why is he constantly being referred to as an expert on architectural problems? Architects should rediscover their self-esteem.

PK: What is the importance of the context?

MK: Architecture creates its own inner life. The motives can be found in the room programme, the points of the compass and the site, but when you are actually creating a design all you have seen and experienced influences your solution. People often forget that architecture can also improve an existing situation.

PK: Do you feel that you are designing the same

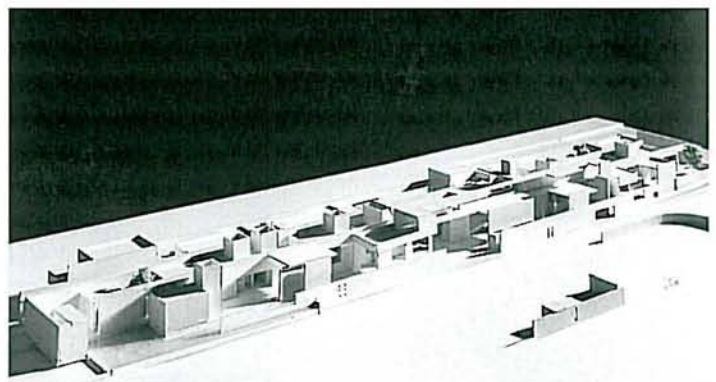
building over and over again?

MK: Certain themes repeat themselves – for example, the way you handle light. However, I do believe an architect should make his decisions case by case and not work only on a universal level. As far as the studio building is concerned, the basic architectural concept emerged from the common demands of the site and the plan: by generating a

15 Nanterren vapaa-ajan keskus. Centre de Loisirs Nanterre. Parc Pablo Picasso. 1992. Pienoismalli.
 • Leisure centre in Nanterre. Parc Pablo Picasso. 1992. Model.

16-18 Luonnoksia
 • Sketches.

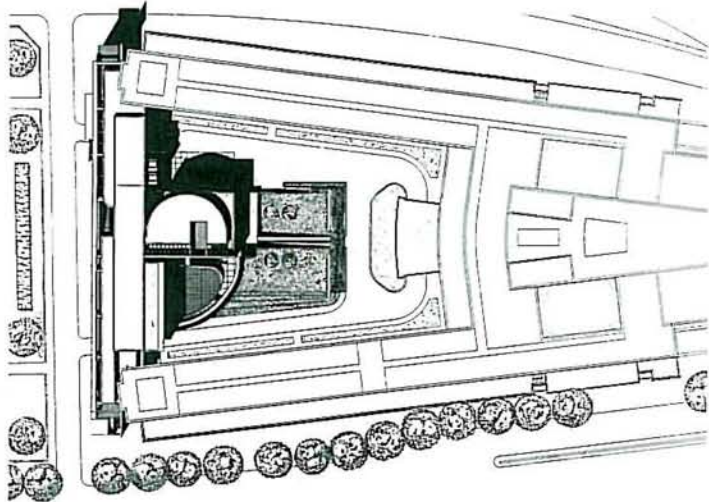
15

käsite "mitta". Geometria on tapa jäsentää tilaa. Andon mukaan ainoa mitta, joka meillä on, on ihmiskehon määrittelemä.

PK: Onko geometria kohdallasi ohjelmallista; noudatko tietoisesti sommitelusuäntöjä kuten kultaista leikkausta tai esimerkiksi Corbusierin Modulor-järjestelmää?

MK: En tietoisesti, mutta usein havahdun huomaamaan, että niin sanottu geometrinen silmä on alitajuisesti johdattanut hyvin lähelle jotain matemaattista suhdetta. Mielestäni nämä voivat olla tietoisesti käytettynä arkkitehtuurin apuvälineitä siinä missä muutkin tekijät, mutta ne eivät ole välttämättömiä.

PK: Puhuimme yleensä arkkitehtuurin käsitteestä. Mitä sinulle merkitsevät klassiset modernismin määreet kuten esimerkiksi toiminnan ja muodon vastaavuus?

16, 17

powerful outline in contrast to the free-flowing park scene, and by ensuring that the studios had a northern light I thought I solved both the functional and the landscaping requirements. This became the unifying theme for the building.

PK: Your architecture is rather lavish compared with the general tendency today, which approaches the architecture of silence. How would you comment on this?

MK: The problem and danger of Minimalism lies in it becoming too simple: the substance is empty and the architecture has little to say. This is my way, but

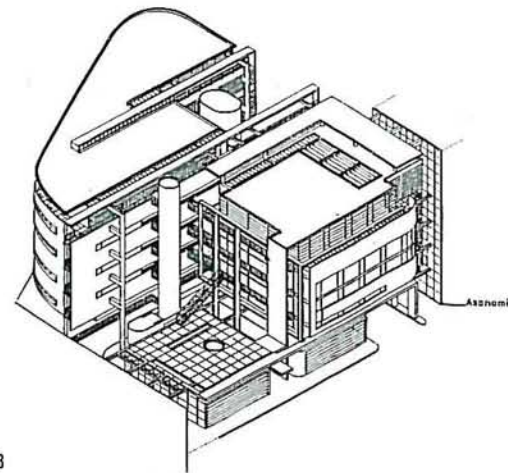
it doesn't mean that I don't appreciate the architecture of Ando, for example.

PK: The low cost of the studio building, which was at the level of normal social housing in Paris, is amazing. How was it possible?

MK: It wasn't easy. The building was constructed in a traditional way by combining prefabricated and in-situ techniques. The decisive saving was made by leaving the finishing-off of the studios to the artists themselves. This approach also gave them each an individual character.

MK: Olen usein viime aikoina huomauttanut, että tilaohjelma ei sisällä vielä tilaa tai valoa. Funktion käsitettä on tulkittu arkkitehtuurin historian kirjoituksessa aivan liian suppeasti Mielestäni tilan ja valon tuljisi sisältyä funktion käsitteeseen.

Toimiessani professorina Genevessä aloitan uusien opiskelijoideni kanssa aina pyytämällä heitä kirjoittamaan siitä, mitä arkkitehtuuri on heille. Jokin aika sitten, yli kaksikymmentä vuotta opintojeni alkamisen jälkeen asetin itselleni saman, äärimmäisen vaikean tehtävän. Kirjoitan vastauksessani: "Arkkitehtuuri on. Arkkitehtuuri on taidetta muodostaa tilaa, tutkia, toteuttaa, auttaa elämän näkemisessä ja ymmärtää näkyvä." Rakennetun ajatuksen mukana on synnyttävä elävä, voimakkaasti kaikkiin aisteihin vetoava tulos. Arkkitehtuurissa sen keskeisin materiaali valo antaa ihmisille tunteen esineiden omista ja niiden välisistä mittasuhteista.

18

PK: What is your attitude to technology and how does it manifest itself in your work?

MK: In my work, the structure, which is usually concrete-built, is also a spatial structure. I believe that space and structure are closely interrelated. I also believe that the concept of structure can be divided into the purely technical and the tectonic. I like concrete; it is malleable, yet it has a presence. It is both abstract and extremely tangible. As materials, aluminium or wood need no manipulation, conceptualization or translation into another language, unlike concrete. Concrete "frees us from the ground", that is, it is least bound by the earth's

19 Ateljeelalo (Cite d'Artistes/ Zac Citroen - Cevennes. Rue St Charles. 75015 Paris) 1992. Näkymä korttelipihalla.
• Atelier house. View from inner court.

PK: Käsittääkseni arkkitehtuuri on sinulle korostuneesti visuaalisen ilmaisen muoto, olenko oikeassa?

MK: Varmasti, sillä arkkitehtuuria ei voi olla olemassa ilman visuaalista todellisuutta. Siksi arkkitehtuurilla ja filosofialla on suuri ero. Filosofia ei tarvitse tilaa.

PK: Pidän ajatuksestasi että arkkitehtuuri on itsenäinen taidemuoto, jolla on omat lainalaisuudet. Viime kerralla mainitsit että pidät itseäsi myös pitkälti tarkkailijana, mitä tarkoittit?

MK: Arkkitehtuurini esteettinen sisältö ei ole ratkaisevinta. Jos analysoit sitä piirrosten avulla, erityisesti leikkausten, niin huomaat, että oleellisempia ovat kaikkien arkkitehtuurin osatekijöiden määrittelemät ratkaisut. Minusta tuntuu,

että mitä enemmän on sisällä arkkitehtuurissa, sitä vähemmän estetiikka sinänsä merkitsee. Jos arkkitehtuurissa on taidetta, se sijaitsee ennen kaikkea sen kaikkien osatekijöiden, tilan, valon, muodon ja toiminnan vaatimusten keskinäisessä dialektiikassa. – Olen pikemminkin tämän kiteytymisprosessin tarkkailija, kuin ensisijaisesti kauneuden tavoittelija.

PK: Mikä on suhteesi manierismiin? Sinuahan on kritisoitu, kuten modernisteja yleensäkin, tietyn aikaan sidotun tyylin kertaamisesta vailla suhdetta sisältöön tai omaan aikaan. Mitä vastaat tällaisiin kommentteihin?

MK: Minun ei tarvitse kieltää isääni. Minulla ei ole psykologisia ongelmia. Brunelleschi, Labrouste ja sadat muut ovat minulle tärkeitä vaikuttajia. Musiikissa orkesterinjohtaja tulkitsee uudelleen historiallista materiaalia. En koe tekeväni jotain asiaa uudelleen, vaan pikemminkin uivani samassa altaassa ark-

20 Ateljeelato. Näkymä Rue Saint Charlesin ja Rue Leblancin kulmauksesta.
 • Atelier house. View from the corner of Rue St. Charles and Rue Leblanc.

21 Ateljeelato. Asemapiirros.
 • Atelier house. Site Plan.

22 Näkymä korttelipihalta.
 • View of the inner court
23 Pohjapiirros. 1. ja 2. kerros.
 • Floor plan. First floor and second floor.

24 Ateljeasuntojen sisäänkäyntejä.
 • Entrances to atelier flats.
25 Julkisivukatkelma.
 • Part of facade.

kitehtuurin yhteisessä vedessä. En usko tyylin käsitteeseen. Historioitsijoilla on taipumus luokitella ja lokeroida asiat ennenaikaisesti. Jos esimerkiksi uusi teknologia ilmaantuu, lisäämme sen yksinkertaisesti tähän asti kertyneeseen tietoomme ja otamme sen käyttöön. Mutta on vaarallista, jos tällaisesta uudesta, yhdestä ideasta tulee ikoni ilman että ihminen sinänsä olisi muuttunut mi-hinkään.

PK: Kuulostaa siltä, että hyväksyt kuitenkin arkkitehtuurin toisenlaiset lähes-tymistävät ja ilmaiset.

MK: Hyväksyn niin kauan kuin arkkitehtuurin kentällä luodaan arkkitehtuu-ria. Maailmassa ei ylipäätään ole riittävästi arkkitehtuuria. Jos menet esikau-punkialueille Pariisissa sitä etsimään, joudut toteamaan, että sitä ei ole. Jokai-sella on omat henkilökohtaiset mieltymyksensä: rakastan Kahnin ja Louis Bar-raganin arkkitehtuuria, mutta en pysty arvostamaan Aldo Rossin arkkitehtuuria lainkaan. Muita suuresti arvostamiani arkkitehteja ovat muun muassa le Cor-busier, Aalto ja Schindler. Voin tehdä mielessäni suuren eron arkkitehtien ja alalla toimivien "taiteilijoiden" välillä. Arvostan ensiksi mainittuja enemmän. Arkkitehdin ominaisuuksiin kuuluu kyky ajatella ihmistä.

PK: Aistin töistäsi voimakkaan sosiaalisen aspektin, vaikka usein kuvitellaankin, että kultivoitu ja kaunis arkkitehtuuri olisi elitististä ja siksi tavallisten ihmisten ulottumattomissa – ristiriidassa sosiaalisten tavoitteiden kanssa. Miten on?

MK: Kysymys on koulutuksesta ja yleisestä sivistyksen tasosta. Meidän on kehitettävä niitä, eikä lähdekö populaarisuuden tielle. Se on myös arkkitehtuuria yksi tehtävä yhteiskunnassa.

gravity. I also feel that concrete is particularly linked with horizontal building, just as steel is with vertical construction. The most important material in architecture is, however, light. It costs nothing and gives space its form.

PK: I also remember you having said in conversation that geometry provides architecture with its most important theme. What is the relationship between architecture and geometry?

MK: For me, geometry is something very concrete. Particularly the concept of 'measure'. Geometry is a way to analyse space. According to Ando, the only measure we have is the one dictated by our own body.

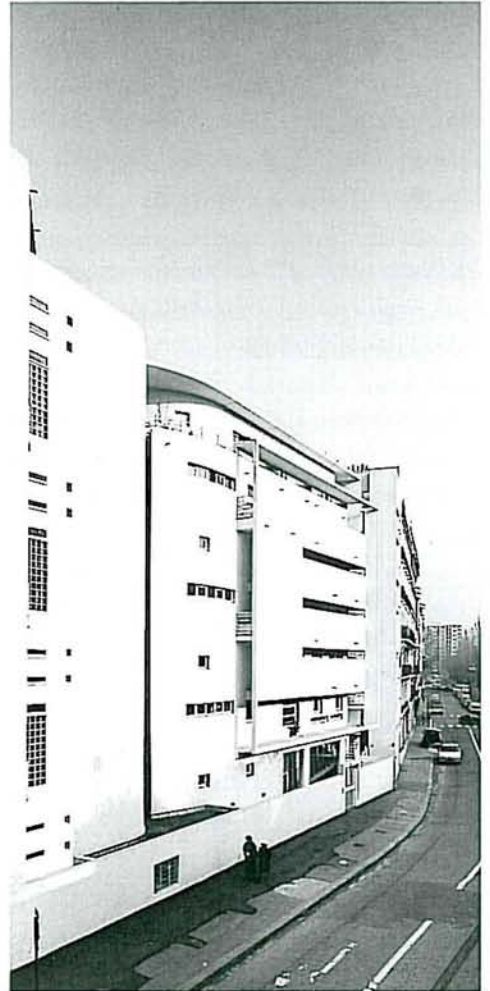
PK: Are you attracted by some specific principle of geometry? Do you consciously rely on certain rules of design – the Golden Section or Corbu's Modulor system, for example?

MK: Not consciously, but I often notice that my

geometrical instinct has made me observe, subconsciously, certain mathematical proportions. I believe they could be used consciously as architectural aids, like many others, although there should be no compulsion to use them.

PK: On the subject of architectural concepts, what do such classical definitions of Modernism as, for instance, the correspondence between form and function mean to you?

MK: Recently, I have often pointed out that a room programme does not in itself embody space or light. The concept of "function" has been interpreted far too concisely in histories of architecture. I believe space and light should be incorporated into the concept of function. In my work as a professor in Geneva, I always ask new students to analyse what architecture means to them. Some time ago, about twenty years after I had started my own studies, I tried to answer the same, question myself, which is extremely difficult. I wrote in my answer: "Architecture is. Architecture is the art of creating

20

spaces, of studying, implementing, helping others to see life and to understand the visible." The construction of an idea must yield an end result which is dynamic and very appealing to all our senses. The most important architectural material, light, endows people with a sense of the proportions that exist between and within objects themselves.

PK: If I have understood you correctly, for you architecture is primarily a means of visual expression – am I right?

MK: Correct: there can be no architecture without visual reality, which is the major difference between architecture and philosophy. Philosophy needs no space.

PK: I like your idea of architecture as an independent form of art with its own laws. Last time you also said that you think of yourself as an observer. What did you mean by that?

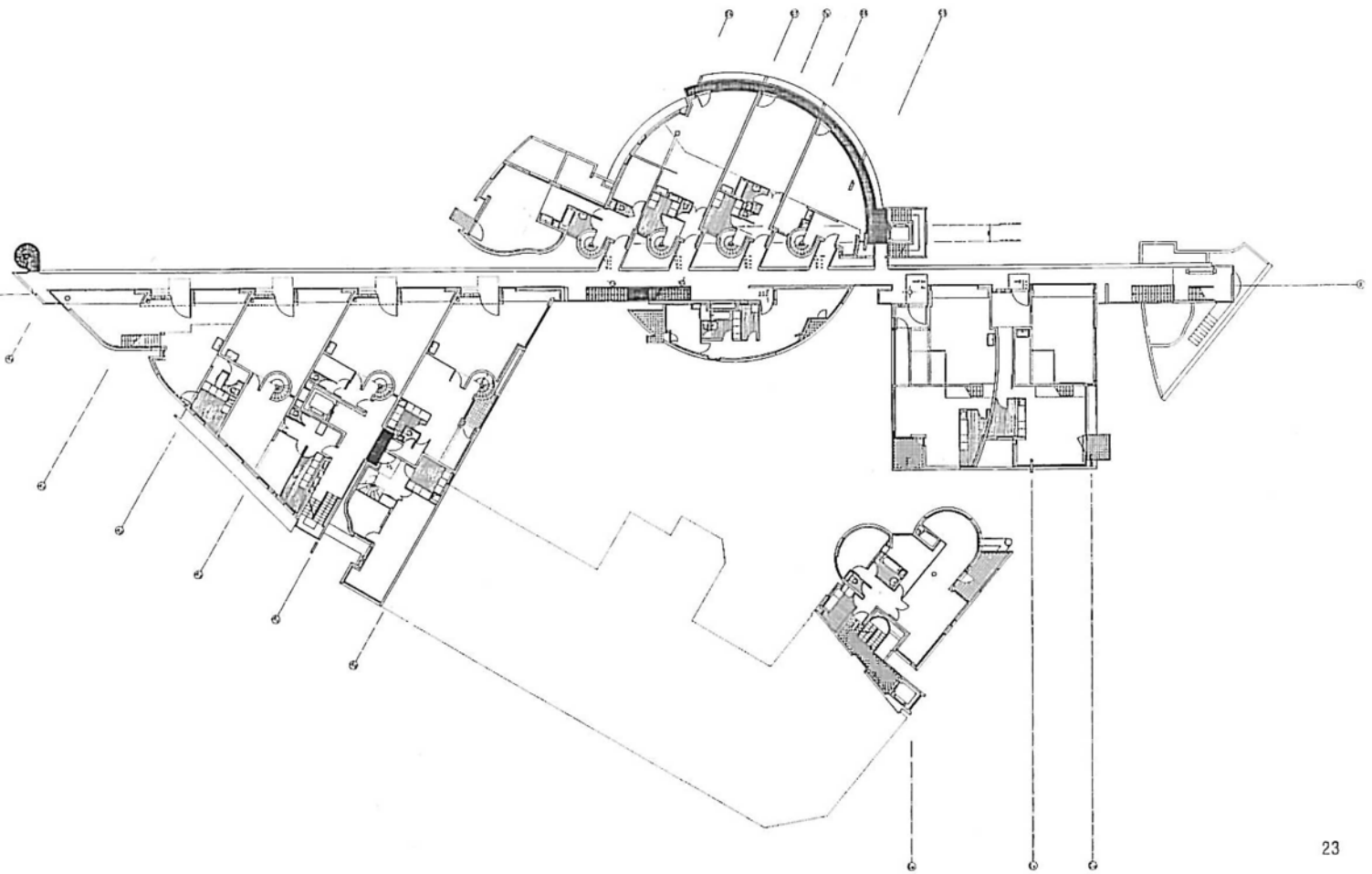
MK: The aesthetics of architecture is not what

21

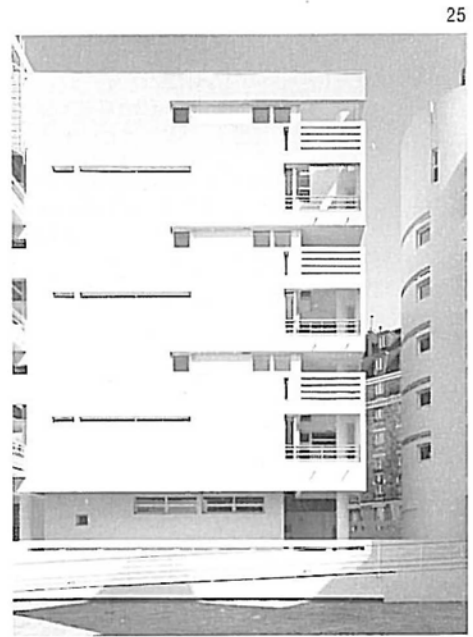
22

23

24

25

PK: Arkkitehtuurin tulevaisuus ???

MK: Olemme onnen pekkoja siinä suhteessa, että olemme nähneet edellispolvien virheet ja onnistumiset, joista voimme ottaa opiksemme. 80-luvun rakentamisen jälkeen olemme arvojen uudelleen määrittelyn edessä. Tässä tilanteessa saattaisi jopa olla mahdollista perustaa uusi CIAM.

PK: Tuo olisi äärimmäisen mielenkiintoista. Mainitsit aiemmin, että se voisi koostua muistakin kuin arkkitehteistä, esimerkiksi taiteilijoista.

MK: Totaalisen taiteen ajatus kiehtoo minua, vaikka sen toteuttaminen käy-

tännössä olisikin äärimmäisen vaikeaa ja palautuu takaisin kysymykseen koulutuksesta.

PK: Olisiko vielä jotain, mitä haluaisit lopuksi sanoa?

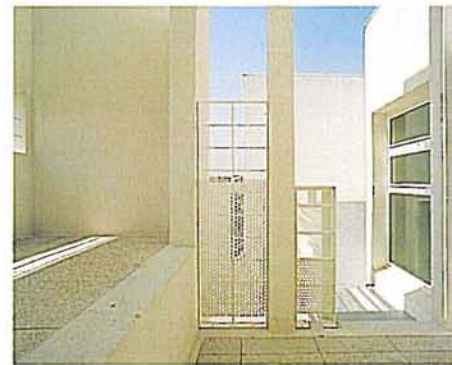
MK: Ehkä sen, että arkkitehtuuri ei ole hiljaisuutta, se on kuin hiljaisuutta. Sen on toimittava omillaan, koska arkkitehti ei voi olla läsnä aina selittämässä sitä. Oma rakennuksesi voi olla kuin oma lapsesi ja sitä kautta sillä ei ole mitään tekemistä menneisyyden hautojen kanssa. Arkkitehtuuri liittyy pikkuvauvoihin ja elämään, pieneen ihmiseen, josta Aalto puhui.

27

- 28 Näkymä asuntoparvekkelta.
- View from private balcony.
- 27, 28 Näkymiä käytävillä.
- Views of access galleries.

28

of architecture. I don't believe in the concept of style. Historians have a tendency to classify and categorize things too soon. For example, with the emergence of a new technique we just add it to what information we already have and use it. But it's dangerous if any such a new single idea becomes an icon without man having brought about any change in himself.

PK: You sound as if you approved of alternative approaches to architecture and architectural expression.

MK: I approve, as long as what is created in the name of architecture is architecture. There cannot be enough architecture in the world. If you look for it in a suburb of Paris, you won't find it. Everybody has his or her preferences: I love Kahn's and Louis Barragan's architecture, for example, but am unable to appreciate Aldo Rossi's. Other architects that I

greatly admire include le Corbusier, Aalto and Schindler. I make a clear distinction between architects and artists. I hold the former in higher regard. An architect must think about people.

PK: I sense a strong social element in your work, although it is often thought that architecture - if cultivated and beautiful - is elitist and therefore in conflict with social aims. Is this true?

MK: The issue is one of education and general knowledge. We must develop them and not embark on the road of populism. It is also one of the tasks of architecture in society.

PK: What is the future of architecture?

MK: We are lucky, in the sense that we have seen the mistakes and successes of previous generations and can learn from them. After the '80s, we need to

redefine our values. It might even be possible to re-establish the CIAM.

PK: That is extremely interesting. You mentioned earlier that it could also include artists as well as architects.

MK: I find the idea of total art fascinating, although putting it into practice may be extremely difficult, and takes us back to the whole issue of education.

PK: Is there something else you would like to say in conclusion?

MK: Perhaps that architecture is not silence, it is like silence. It has to function on its own; the architect cannot always stand by to explain his creation. Your building can be your child, as it were, and so it has nothing to do with graves from the past. Architecture is linked with small babies and life, with Aalto's "common man".